

**До спеціалізованої вченої ради К 26.503.01 у Науково-дослідному
інституті публічного права**

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук Гончарової Ірини Анатоліївни на дисертацію Коваленка В'ячеслава Васильовича «Захист природного довкілля та екологічних прав судами адміністративної юрисдикції», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Техногенний вплив людини на біосферу і високі вимоги соціуму до якості довкілля спричинюють необхідність прямого адміністративного втручання держави у процес оптимізації реалізації та захисту права на безпечне довкілля. При цьому сфера використання природних ресурсів залишається тією сферою суспільних відносин, у якій вирішення виникаючих правових конфліктів має особливе значення, адже відповідно до статті 13 Конституції України «земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу».

Реалізація виключного права власності Українського народу пов'язується з діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. При цьому одним із ефективних засобів забезпечення законності правозастосовчої діяльності суб'єктів публічної адміністрації в цілому, і зокрема, – у сфері забезпечення права на безпечне довкілля, покладається на систему адміністративної юстиції, яка відповідно до чинного

законодавства України наділена унікальними можливостями забезпечення принципів верховенства права, законності, об'єктивності вирішення суспільних потреб.

Викладені обставини визначають дослідження В.В. Коваленка практично значущим, а відтак й вкрай актуальним. Це підтверджується, зокрема тим, що дисертація виконана в межах реалізації Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015; Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої Законом України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII; Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015; Концепції розвитку електронної демократії в Україні, схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 р. № 797-р тощо.

Теоретичний рівень дисертаційної роботи вимагає відповідного формулювання об'єкту, предмету, мети та задач дослідження, при формулюванні яких дисертантом дотримано існуючі рекомендації щодо визначення змісту цих елементів дисертації. Мета і задачі дисертаційного дослідження сформульовані коректно, а при подальшому ознайомленні з текстом роботи стає зрозумілим її цілісність, що забезпечується належним структуруванням матеріалу дисертації, яке є логічним і таким, що відповідає меті та задачам кваліфікаційної наукової роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Аналіз тексту дисертації та автореферату свідчить про науково обґрунтований системний підхід автора до проблеми: аргументовано сформульовано актуальність теми, досить чітко визначено об'єкт, предмет, мета та задачі дослідження, комплексно підібраний необхідний для виконання цих завдань методологічний інструментарій. Матеріал подано у логічній послідовності, що сприяло розкриттю дисертантом взаємопов'язаних

між собою теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми.

Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження, що в концентрованому вигляді знайшли відображення у сформульованих здобувачем наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень; застосуванням комплексу наукових методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і положень дослідження.

Вдалих вибір методів дослідження, аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження особливостей розгляду та вирішення публічно-правових спорів у сфері використання природних ресурсів у порядку адміністративного судочинства у контексті реформування системи захисту прав та свобод людини, в тому числі конституційних прав на безпеку природного довкілля, спрямованого на розбудову сервісної моделі системи суб'єктів публічної адміністрації, дозволили успішно розв'язати поставлені задачі.

Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на науково-практичних конференціях.

Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значущістю як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини в адміністративно-процесуальному праві України, але й їх практичною затребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення чинного національного законодавства в тій його частині, що стосується нормативного регулювання розгляду та вирішення адміністративних спорів у сфері захисту права на безпечне довкілля.

Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, який здійснив вдалу спробу визначити особливості

публічно-правових спорів у сфері використання природних ресурсів у порядку адміністративного судочинства, окреслити проблеми його нормативного визначення та практичної реалізації, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері і практики його застосування.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Стосовно наукової новизни отриманих результатів варто зазначити, що дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень оптимізації процедури врегулювання адміністративних спорів у сфері захисту права людини на безпечне довкілля. Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими новизни дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на основних із них.

Новизна дослідження полягає насамперед в постановці та актуалізації автором питання про необхідність теоретичного узагальнення та нового вирішення наукового завдання, що полягає у тому, щоб на підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел визначити особливості врегулювання адміністративних спорів у сфері захисту права людини на безпечне природне довкілля в Україні, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері і практики його застосування.

До найбільш вагомих результатів дисертаційного дослідження можна віднести:

- авторська спроба вдосконалити науково-практичні підходи до встановлення предметної юрисдикції адміністративних судів з врегулювання публічно-правових спорів у сфері реалізації права на безпечне довкілля, що сприяє вирішенню ряду проблем відмежування юрисдикцій спеціалізованих судів (с. 65-75);

- застосування природоресурсного підходу до здійснення аналізу національної судової практики у сфері захисту екологічних прав, здійсненого

у другому розділу рецензованого дослідження. Проведена характеристика аналізу національної судової практики у сфері захисту екологічних прав дозволила визначити напрями оптимізації розгляду та вирішення публічно-правових спорів досліджуваної категорії, зокрема, шляхом наведення аргументації доцільності розширення процесуальної правоздатності громадських об'єднань як суб'єктів, заінтересованих у забезпеченні реалізації вимог дотримання безпеки природного довкілля, що своїм результатом має досягнення критеріїв його сприятливості (с. 155-160);

- обґрунтування внесення змін до Кодексу адміністративного судочинства України, де визначити особливості розгляду та вирішення спорів у сфері захисту права особи на безпечне природне довкілля шляхом доповнення його статтею 289-2;

- висновок про те, що доцільно в основу критеріїв відмежування юрисдикції судів з розгляду спорів щодо використання природних ресурсів покласти передусім визначення предмету спору, який дисертантом в таких випадках розуміється як заподіяння шкоди інтересам (приватним чи публічним);

- здійснений аналіз практики Європейського Суду з прав людини з розгляду та врегулювання спорів у сфері забезпечення права людини на безпечне довкілля дозволив обґрунтувати доцільність надання повного обсягу адміністративної процесуальної правоздатності та процесуальної дієздатності всім учасникам таких правовідносин, в тому числі і органам місцевого самоврядування, що є невід'ємною складовою державного та національного суверенітету;

Не менш важливими для удосконалення процедури розгляду та вирішення адміністративних спорів у сфері захисту права людини на безпечне природне довкілля є й інші зроблені здобувачем висновки, а також пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного у цій сфері законодавства.

Практичне значення одержаних результатів дослідження.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у науково-дослідній діяльності (для подальшого розроблення теорії розгляду та вирішення адміністративних спорів); правотворчості (для визначення основних напрямів розвитку адміністративно-процесуального законодавства); правозастосовчій діяльності (для удосконалення діяльності суб'єктів публічного управління); у навчальному процесі – для підготовки навчальних матеріалів та безпосередньо при викладанні лекцій, під час підготовки до практичних занять з адміністративно-правового блоку. Практичне значення одержаних результатів дослідження підтверджується відповідними актами впровадження (додаток Б дисертації).

Повнота викладання наукових положень, висновків та рекомендацій в опублікованих працях.

Основні положення та результати дисертації викладено у 5 наукових статтях, з них 4 опубліковані у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також у 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Вивчення дисертаційного дослідження та його автореферату дає підстави для твердження про ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації. Дисертація та автореферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес у науково-дослідній сфері, у правотворчості, у правозастосовній діяльності компетентних суб'єктів, а також у навчальному процесі вищих навчальних закладів.

Зауваження та дискусійні положення.

В цілому позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, варто звернути увагу на окремі положення дисертації, що мають дискусійний характер, потребують більш глибокого дослідження та обґрунтування, основними з яких є:

1. Автором визначаються такі ознаки спорів, пов'язаних із захисту екологічних прав особи, як: наявність спеціальної підстави їх виникнення (порушення норм чинного законодавства України внаслідок відбулося порушення встановлених стандартів екологічної безпеки); наявність спеціального кола суб'єктів спірних правовідносин, де одним із них завжди є суб'єкт публічної адміністрації; унікальність предмету спору (оскарження правомірності управлінського рішення, дії чи бездіяльності, в наслідок чого відбувається як порушення прав учасників суспільних правовідносин, так і внаслідок уникнення процедури відшкодування заподіяних збитків) свідчить про його публічно-правовий характер. Очевидним постає питання про те, які ознаки свідчать про доцільність віднесення спору у сфері захисту права на безпечне довкілля до приватно-правових спорів, а відтак і застосування іншої процедури їх врегулювання. На жаль, на зазначене питання автором відповіді в межах здійсненого дослідження не надано;

2. В межах здійсненого дослідження автором повсякчасно використовується категорія «публічного інтересу» як критерію розмежування предметної юрисдикції судів національної судової системи. При цьому авторський підхід до визначення сутності категорії «публічний інтерес» не було вироблено;

3. Автором пропонується переглянути нормативний підхід до встановлення суб'єктного складу відносин із розгляду та вирішення публічно-правових спорів, пов'язаних із захистом екологічних прав особи, запровадивши новітню для національної правової системи категорію «зацікавленої громадськості». В цілому підтримуючи таку авторську пропозицію, В.В. Коваленку необхідно було б додаткову увагу приділити такому важливому питанню, як визначення сутності категорії «позивач» та доцільності його законодавчого переосмислення.

4. З точки зору повноти застосування емпіричних методів проведення дисертаційних досліджень висновки, сформульовані у кваліфікаційній науковій роботі В.В. Коваленка, було б доцільно обґрунтувати проведенням власного соціологічного опитування посадових осіб працівників судів, головною гіпотезою якого необхідно б було визначити встановлення ефективності розгляду та вирішення адміністративних спорів у сфері захисту права людини на безпечне природне довкілля;

5. До зауважень, що визначають перспективний вектор здійснення наукових розробок удосконалення механізму захисту права особи на безпечне природне довкілля, необхідно віднести доцільність створення окремої гілки спеціалізованих судів у сфері використання природних ресурсів, що, зокрема, реалізовано у таких країнах, як Сполучені Штати Америки, Нова Зеландія. В межах рецензованого дослідження В.В. Коваленком це питання було не розглянуто, що знижує рівень його практичної цінності.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка має самостійний і творчий характер, наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань насамперед характеризує актуальність і складність теми дослідження та власний підхід дисертанта до її розгляду. В процесі дослідження автором вдалося досягти поставленої мети.

Викладене дає підстави для висновку про те, що дисертація «Захист природного довкілля та екологічних прав судами адміністративної юрисдикції» є завершеним науковим дослідженням, в якому отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для розвитку адміністративно-процесуальної науки, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем та практичною значущістю відповідає вимогам п.п. 9, 11-13 Порядку присудження наукових

ступенів, а її автор – Коваленко В'ячеслав Васильович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

суддя Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду,
кандидат юридичних наук

І.А. Гончарова

Підпис засвідчую (1)

Головний спеціаліст управління кадрової роботи

Підпис